20882 ـ نمازهای فوت شده‌اش را چگونه قضا کند؟

سوال

اگر وقت نماز به پایان برسد چند رکعت را باید به عنوان قضا ادا کرد؟ برخی می‌گویند باید به اندازۀ رکعات نمازی که فوت شده باید ادا کرد. اکنون اگر من وقت نماز خواندن نداشته باشم و وقت نمازم خارج شود باید چه‌کار کنم؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولا:

برای مسلمان جایز نیست که نمازش را بدون عذر آن‌قدر به تاخیر اندازد که وقتش خارج شود. الله تعالی می‌فرماید:

إِنَّ الصَّلاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَاباً مَوْقُوتاً [نساء: ۱۰۳]

(همانا نماز بر مومنان در اوقات معین مقرر شده است).

یعنی دارای وقت معین و محدود.

آن‌چه تاخیر نماز از وقت آن را جایز می‌کند عذرهایی است مانند به خواب افتادن یا فراموشی، چنان‌که از انس بن مالک روایت است که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: هر کس نمازی را فراموش کرد یا از آن به خواب افتاد کفاره‌اش آن است که هر گاه به یادش آورد ادایش کند به روایت مسلم (۶۸۴).

اما کار و درس و مانند آن عذری نیست که تاخیر نماز از وقتش را جایز سازد و الله متعال گروهی از مردمان را مورد ستایش قرار داده است زیرا:

رِجَالٌ لا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْماً تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالأَبْصَارُ [نور: ۳۷]

(مردانی که نه تجارت و نه داد و ستدی آنان را از یاد الله و برپا داشتن نماز و دادن زکات به خود مشغول نمی‌دارد و از روزی که دل‌ها و دیده‌ها در آن زیر و رو می‌شود می‌ترسند).

ثانیا:

کسی که نماز را بدون عذر ادا نکند تا آن‌که وقتش خارج شود، مرتکب گناهی شده که از کبائر است و باید توبه کند و بر محافظت از نماز عزم جدی کند و در صورتی که بدون عذر نمازی را ترک گفته قضای آن فایده‌ای ندارد و باید بسیار نوافل انجام دهد، چه بسا نقص رخ داده در نمازهای فرض او را جبران کند.

اما کسی که با داشتن عذری مانند خواب افتادن یا فراموشی، نمازش را ادا نکند تا وقتش به پایان برسد، باید بعد از زائل شدن عذر آن را ادا کند، زیرا پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌فرماید: کسی که نمازی را فراموش کرد آن را هنگام به یاد آوردن ادا کند و کفاره‌ای جز آن ندارد به روایت مسلم.

این نماز را باید به همان شکل که در وقتش ادا می‌کرد ـ نه کمتر و نه بیشتر و بدون تغییر در چگونگی‌اش ـ به جای آورد.

زیرا در حدیث ابوقتاده که در صحیح مسلم (۶۸۱) داستان خواب افتادن پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ و اصحابشان از نماز صبح در هنگام سفر آمده که پس از طلوع خورشید بیدار شدند، ابوقتاده می‌گوید: سپس بلال برای نماز اذان گفت و پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ دو رکعت به جای آوردن سپس نماز صبح را ادا کرد و چنان کرد که هر روز انجام می‌داد.

امام نووی می‌گوید:

چنان کرد که هر روز انجام می‌داد اشاره‌ای است به این‌که قضای نماز فوت شده همانند ادای آن است.

و قاعده نزد علما چنین است که القضاء يحكي الأداء یعنی قضای عبادت همانند ادای آن است.

والله تعالی اعلم.